

Многостепенното управление на сигурността като подход за решаване на проблема "замърсена околна среда"

Мими Корнажева, Елица Бабанова

Multilevel security governance as an approach to solving the problem of polluted environment: *Environmental degradation may be a sufficient condition, which forces affected population to leave their habitat in search for a better place to live. Water shortages, soil erosion, desertification, climate change and other environmental disasters increase and contribute to the emigration of large numbers of people, who become "environmental refugees". The paper addresses this problem and discusses policies, that decision makers of different governance levels launch to prevent from further deterioration of the environment. It argues, that multi-level governance should be applied to assure coordinated approach to environmental security. Such an approach is particularly relevant for transnational and cross-border EU regions, but had not been used properly for the needs of Bulgarian and Romanian border areas.*

Key words: *multilevel governance, security, environmental pollution*

ВЪВЕДЕНИЕ

Замърсената околна среда в някои случаи може да е достатъчно условие, което да принуди засегнатото население да напусне своето местообитание в търсене на по-добро място за живеене. Нарастващият недостиг на вода, ерозията на почвата, опустиняването, изменението на климата и други екологични катаклизми сега допринасят за изселването на много хора и за създаване на т. нар. „екологични бежанци“. Въпреки че липсват надеждни и безспорни източници, които да го потвърдят, „екологични бежанци“ по всяка вероятност съществуват и вече наброяват десетки милиони хора по света. Според Междуправителствения комитет по изменение на климата (IPCC)⁷⁵ до 2050 г., изменението на климата може да предизвика около 150 милиона екологични бежанци. Такива хора може да се окаже, че трудно могат да си намерят нови средства за препитание в други области или във вече пренаселени градове и дори може да влязат в конфликт с негостоприемните общности. Притокът на хора може да наложи значителна тежест за приемния район по отношение на засилената конкуренция за земя, вода, работни места, както и социални услуги. Това се случва, ако икономиката на приемащата общност е в застои или упадък, ако правителството е безразлично към нуждите на своите хора, или ако напливът е внезапен и масивен.

Целта на настоящия доклад е да се обсъдят различните политики, програми и стратегии, които взематите решения на различни управленски равнища предприемат, за да се предотврати по-нататъшно замърсяване на околната среда.

За постигането на тази цел се решават следните задачи:

- 1) Посочват се примери на последиците от замърсяването на околната среда;
- 2) Дискутират се предприетите от различни правителства политики, мерки и стратегии за справяне със замърсената околната среда.

ИЗЛОЖЕНИЕ

В периода 2007- 2010 г. Междуправителствения комитет по изменение на климата (IPCC) предоставя доклади с подробна информация относно замърсяването на околната среда и нейното въздействие върху човешкия живот и биологичното разнообразие. Според докладите, 50% от горите са засегнати. Само една пета от горите на Земята остават непокътнати. Горската площ се е увеличила леко от 1980 г. насам в индустриалните страни, но е намаляла с почти 10% в развиващите се страни. Бързата индустриализация на развиващите се страни е имала обратен ефект върху горите. Много кризисни са емисиите на въглероден диоксид.

⁷⁵ IPCC - Internacional Panel on Climate Change (Междуправителствен комитет по изменение на климата)

Двата основни източника на въглеродни емисии са въглища и нефт. В световен мащаб въглеродните емисии повишават средната температура на Планетата. През 19-ти век е установено, че човешките дейности са отговорни в голяма степен за емисиите на CO₂ в атмосферата, което може да доведе до глобално затопляне и покачване на морското равнище. Тази теория за глобалното затопляне намира друг застъпник през 20-ти век, когато един английски инженер, Guy Stewart Callendar [11], установява, че удвояването на CO₂ може постепенно да доведе до покачване на температурата с 2 ° C през следващите векове. Последното литературно проучване показва, че със сегашните темпове на емисиите, Земята ще преживее затопляне с 1° C (1.8° F) до 2030 г. най-късно и с 3 ° C (5.4°F) ще се повиши температурата до края на следващия век [12]. Това може да има огромни последици, като например изчезване на растителни и животински видове, покачване на морското равнище, както и наводнения. Очаква се, че до 2050 г. морското равнище ще се увеличи около 1,5 м и ще се наводнят ниско разположени страни като Бангладеш и Малдивите [12]. Броят на бурите и другите климатични нарушения като урагани, циклони, тайфуни ще се увеличат в резултат на глобалното затопляне. Биологичното разнообразие ще бъде силно затруднено. Океанът играе жизнено важна роля в поддържането на биологичното разнообразие, регулирането на климата и метеорологичните условия, както и за осигуряване на храна и препитание на милиони хора по света. Тези функции ще бъдат възпрепятствани. Крайбрежните зони все повече претърпяват загуби на местообитания поради покачването на морското равнище и сериозни инциденти при бури. В резултат на повишаването на температурата на морската вода, се очаква да нарасне интензивността на екстремните метеорологични явления като урагани, тайфуни и циклони. Климатичните промени и киселинността на океанските води създават отрицателни въздействия върху морските и крайбрежни екосистеми. Прекомерният риболов, замърсяването, крайбрежното разрушаване и намаляването на качеството на водата предизвикват тази деградация, която води до ограничаване на крайбрежните и морски екосистеми при изпълнение на своите функции. Рязкото повишаване на урбанизацията създава натиск върху природата и прави процеса на разпределение на ресурсите неравномерен. Следователно, влошаването на околната среда се дължи на изчерпването на природните ресурси и води до щети в екосистемата.

Има варианти в политиката, като мерки за реагиране при екологични кризи. Една от тези политически мерки е известна като адаптивна стратегия [8]. Тя се разглежда като централен фокус на околната среда. Адаптирането се отнася до приспособяване на екологични, социални или икономически системи в отговор на съществуващи или очаквани климатични влияния и техните ефекти или въздействия. Тази стратегия се отнася до промени в процесите, практиките и структурите до умерено потенциални щети или се възползва от възможностите, свързани с изменението на климата. Правителството прави оценка на потребностите при наличие на ресурси за изпълнение на съответните политики. Институционалната дееспособност на държавно ниво е определена като основна пречка в изпълнението на политиките и прилагането на екологичните закони и подзаконови актове. За преодоляване на тези ограничения, страните членки на Европейския съюз (ЕС) се фокусират върху развитието и капацитета на частни лица и институции в това отношение. Държавните комисии изследват и прилагат планове за действие, за да се предотврати по-нататъшно влошаване на околната среда и ресурсната база и да се направи оценка на екологичните секторни политики. Освен това, хората изследват възможностите за регионално и международно сътрудничество, за да се борят срещу екологичната несигурност. Например, Бангладеш приема набор от политики, за да управлява своята околна среда по-ефективно. Бангладеш започва дейността си с ограничен капацитет за борба срещу последиците от климатичните промени. Въпреки това, сега тя играе важна роля в много регионални и

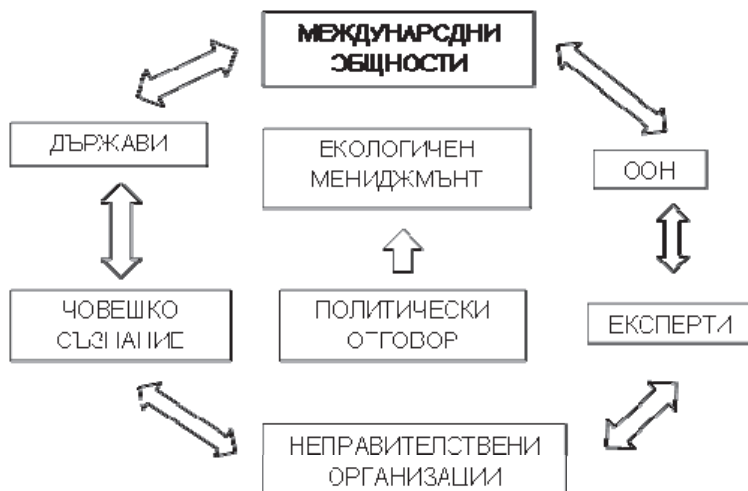
международни екологични форуми като Южно- Азиатската асоциация за регионално сътрудничество и Организацията на обединените нации. Причината за това е, че Бангладеш е била определена като една от най-уязвимите страни от Организацията на обединените нации [8]. Правителството на Бангладеш подписва и ратифицира от 1992 г. Рамкова конвенция на ООН за изменение на климата (UNFCCC)⁷⁶ и запазва своя ангажимент за приемане на Национални програми за действие и адаптиране до 2005 г. [10]. Тези програми са адресирани към спешните нужди на адаптираните стратегии за избягване на бъдещи уязвимости.

Наскоро, международната общност насочва вниманието си към последиците за сигурността от екологичните проблеми и изменението на климата. През 2004 г. главният научен съветник на Великобритания, Sir David King, предполага, че „климатичната промяна е много по-голяма заплаха за стабилността в света от международния тероризъм“ [9]. Неговото твърдение е подкрепено и от няколко изявления, направени от Margaret Beckett, британският външен министър, между май 2006 г. и юни 2007 година. По време на престоя си в Министерството на външните работи, тя открито заявява- „сигурността на климата е основен елемент на британската външна политика“ [16]. През октомври 2006 г., по време на голяма външнополитическа среща в Берлин, г-жа Бекет отбелязва- „Днес надежден външен министър означава да се отнасяш сериозно към сигурността на климата“ [16]. Една група от единадесет високопоставени, пенсионирани американски военни публикува доклад през април 2007 г. Те твърдят, че изменението на климата ще действа като „мултипликаторна заплаха“, което прави съществуващите опасения, като недостига на вода и продоволствената несигурност, по-сложни и трудно разрешими и представлява осезаема заплаха за интересите на националната сигурност на САЩ [7]. По време на участие в петнадесетата конференция на страните от UNFCCC, в Копенхаген, страните се споразумяват да проучат по-задълбочено колективните подходи за включване на екологичните политики и мерките за адаптация, като част от тяхната национална стратегия. Шестнадесетата конференция се провежда в Канкун (Мексико) през 2010 година. Правителствата на страните-участнички подновяват надеждите си за съгласувани усилия за борба с климатичните промени. Те договарят „балансиран пакет“ („шесторен“ пакет), който съчетава напредъка по смекчаване на въздействието, прозрачността (измерване, отчетане и проверка), адаптацията, финансите, технологиите и намаляването на емисиите от обезлесяване и деградация на горите [14]. И накрая, правителствата създават нов „зелен климатичен фонд“, който да управлява 100 млрд. долара помощ до 2020 г., за хората, които са засегнати от изменението на климата [13]. Фондът ще се контролира от 24 участника избрани равноправно от развитите и развиващите се страни. За съжаление, Декларацията от Канкун не може да отговори на съществения въпрос, с колко хората ще намалят въглеродните емисии, които са основно отговорни за глобалното затопляне. Независимо от това, за успеха на конференцията в Канкун, Christiana Figueres, изпълнителен секретар на UNFCCC, споменава, че „хората са показали, че могат да работят заедно, за да постигнат консенсус по една обща кауза“ [15]. Това усилие е възстановило вярата на политиците за многостранен подход при борба с изменението на климата и екологичната несигурност.

Международният натиск заедно с националното съзнание се повишава, за да се опази климата и околната среда. Националните правителства си сътрудничат със своите международни партньори. Правителството на Бангладеш прилага дългосрочно планиране при управление на рисковете за околната среда, с помощта на международни агенции за развитие. Азиатската банка за развитие, Световната

⁷⁶ UNFCCC- United Nations Framework Convention on Climate Change (Рамкова конвенция на ООН по изменение на климата)

банка, Министерството на външните работи, Канадската агенция за международно развитие и други партньори са свързани с изграждането на капацитет на държавни и неправителствени организации, за да се получи ефективен и ефикасен механизъм за управление при борба срещу заплахите за околната среда. Поради това, управлението на екологичната сигурност се превръща в значителен политически проблем, в който заинтересовани страни не са само правителствата на държавите, а и различни неправителствени и международни агенции за развитие, които също са участници в процеса.

Фигура 1. Колективен отговор за постигане на екологична сигурност

Фигура 1 обяснява процеса на формулиране на политически стратегии за адаптиране по отношение на управлението на околната среда. Това се превръща в колективен процес за постигане на екологична сигурност. Екологично адаптираните стратегии днес се формират и се изпълняват съвместно от различни заинтересовани страни: правителства, неправителствени организации (НПО), международна общност на експерти от страната и чужбина. Те действат заедно чрез иновативни стратегии, за да се гарантира екологичната сигурност. Тази рамка за сътрудничество може да обхване една нова идея за „колективна сигурност“ от гледна точка на 21-ви век. Тук, всички участници са склонни да изработят рамка за сигурност, за да дешифрират кодовете на екологични заплахи и за насърчаване на взаимните ангажименти.

Стратегията за национална сигурност на Република България е значим документ, в който особен акцент е екологичната сигурност.

Редица формулировки на Концепцията за национална сигурност⁷⁷ [2] представят екологичната сигурност като неразделна част на националната сигурност:

- Равнището на сигурност се определя от степените на защита и на ефективно реализиране на интересите на българските граждани, общество и държава, които в съвкупност съставляват националните интереси;

⁷⁷ Концепция за национална сигурност на Република България (обн., ДВ, бр. 46 от 22.04.1998 г.)

- Интересите на българските граждани са в реалното гарантиране на конституционните права и свободи, личната безопасност, повишаването на качеството и равнището на живота, на социално и здравно осигуряване;
- Екологичният фактор- опазването, възстановяването и възпроизводството на българската природа, следва да осигури благоприятна жизнена среда на българските граждани и общество. Националните интереси се реализират при оптимален баланс между опазването на природната среда водите и нуждите от оползотворяване на природните богатства за устойчиво развитие на България.

Изложеното прави Концепцията за национална сигурност на Република България един от основните нормативни актове и на социалната политика [1]

В раздела по външна среда на сигурност се извеждат рисковете за екологичната сигурност, като се отбелязва, че „Рисковете за екологичната сигурност произтичат от промишлени аварии с изпускане на вредни емисии, трансгранично замърсяване на въздуха, водите и крайбрежната ивица, както и от заплахата за терористична дейност с използване на вещества, които са особено опасни за природната среда. Защитата на корпоративни икономически интереси забавя предприемането на реални стъпки за решаване на тези проблеми в широк международен контекст“ [5]

Съгласно този документ във вътрешната среда на сигурност се формулират причините за рисковете за екологичната сигурност, а именно „Рисковете за екологичната сигурност произтичат от замърсяване на почвата, водата и въздуха, унищожаване на природни ресурси вследствие на неправомерна дейност и занижен контрол, а също така от аварии или от бедствия“.

Политиката за сигурност на страната е насочена към повишаване на усещането за сигурност сред гражданите чрез създаване на необходимите условия и предпоставки за гарантиране на националните интереси, ограничаване на въздействието от рисковете и заплахите и оптималното разпределение на ресурсите. В този смисъл, в конкретно направление се дефинира политиката за сигурност в отношенията „човек- природа“ [1]. На нея са посветени следните много важни за екологичната сигурност текстове, а именно [5]:

„Политиката за сигурност се изразява в изпълнение на стандартите за екологична експертиза и защита и в присъединяване към глобални или регионални инициативи и екологични проекти, насочени към подобряване на качеството на околната среда и защита на екологичната сигурност“.

„Съществен аспект в защитата на екологичната сигурност е предотвратяването, овладяването и преодоляването на последствия от промишлени аварии с изпускане на вредни емисии, трансгранично замърсяване на въздуха, водите и крайбрежната ивица, както и при наличие на заплахата за терористична дейност с използване на оръжия за масово унищожаване“.

„Управлението на водните ресурси на страната се осъществява на основата на единна информационна система чрез междунституционален механизъм за планиране, наблюдение и оценка“.

„Усилията се насочват и към създаване на работеща система за овладяване и преодоляване на последствията от природните бедствия с активно съдействие на гражданите и техните организации“.

„Ефективното реагиране при кризи и защитата на гражданите и на тяхното имущество и на критичната инфраструктура при пожари, бедствия, аварии и от целенасочени посегателства се постигат чрез комплексен подход към изграждане на интегрирана, гъвкава и устойчива национална система за управление. Изгражда се капацитет за превенция, ранно предупреждение и управление при кризи на основата

на информация и възможност за обмен на данни и чрез използване на космически и други високи технологии. За ефективно управление при кризи се развиват интегрирани военни и граждански способности за действие в страната и в рамките на ЕС“ [5].

През втората половина на XX век, България участва активно в международните усилия за овладяване на трансграничните замърсявания, като ратифицира редица важни конвенции. С ратифицирането България приема задължението да разработи подробни национални стратегии и програми за ограничаване на замърсителите от антропогенна дейност до 2010 г. Рамковите директиви за управление качеството на въздуха и по-чист въздух за Европа, се явяват ключов елемент от стратегията на Европейския съюз за подобряване качеството на въздуха като цяло. Съответстващите им в българското законодателство Наредба №7 от 03.05.1999 г. за оценка и управление качеството на атмосферния въздух и Наредба №12/15.07.2010 г. за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух уреждат, както установяване на норми за нивата на цитираните замърсители, така и определят условията, реда и начините за подобряване на качеството на атмосферния въздух в районите, в които е установено превишаване на допустимите норми [3,6].

Изпратени са и указания от МОСВ с писма Изх.№91-00-743/02.12.2010 г. и Изх. №91-00-743/28.01.2011 г. с оглед подготовката на нова нотификация пред Европейската комисия (ЕК) във връзка с искане за удължаване на срока за постигане на съответствие с нормите - Наредба № 9 от 3.05.1999 г. за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици и олово в атмосферния въздух [4,6].

През 1995 г. влизат в сила задълженията за намаляване на емисиите на парникови газове според Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата (UNFCCC) от 1992 г. Съгласно декларацията при ратификацията на тази конвенция през следващите години, България трябва да постигне 8 % намаление на емисиите на парникови газове спрямо нивата от 1988 г.

Интерес за нас представлява сравнение на данните за периода преди 1989 г., когато икономиката на България работи с пълен капацитет, периодът на икономическа криза до приемането на страната в ЕС и след получаване на пълноправно членство през 2007 г. Според данните на Европейската програма за мониторинг и оценка (ЕПМО), към 2008 г. емисиите на SO₂ успяват да се намалат с цели 78 % спрямо нивата от 1990 г. Само спрямо 2007 г. намалението е с 20 %, а причините за това са отчетените намаления от новоприетите в ЕС – България и Румъния и поради драстичните намаления на замърсяване от ТЕЦ-ове в Полша и Испания, където производството на електричество от въглища е намалено за сметка на въвеждането на ВЕИ.[6]

България е един от големите атмосферни замърсители в Европа, което не съответства на нейния природно-ресурсен и социално-икономически потенциал. Делът ѝ по отношение на замърсяването със серни и азотни оксиди е над 5 %. Традиционно най-силно засегнати от българските замърсявания със SO₂ са Гърция и Турция и акваториите на Черно и Средиземно море.

Освен общо континенталните и вътрешните национални, като специфични източници на замърсяване на български територии трябва да се посочат и тези, с непосредствен трансграничен характер. Най-типични по отношение на въздушното замърсяване са дунавските ни селища, където с европейско финансиране, вече са изготвени системи за контрол и програми за подобряване качеството на въздуха в съседните двойки градове (Никопол-Турну Магуреле; Свищов-Зимница; Русе-Гюргево; Силистра- Калараш). Друг пример за въздушно замърсяване с трансграничен характер е замърсяването на Турция с емисии на SO₂ от топлоелектрическите централи "Марица- изток (1, 2 и 3)", които използват

нискокалорични лигнитни въглища с високо съдържание на сяра. Те образуват и емитират в атмосферата около 100 тона SO₃ за денонощие, а при "благоприятни" атмосферни условия това количество може да нарасне няколкократно, в резултат на вторично окисление на SO₂. Непрекъснато застрашени от обгазяване са населените места в близост до ТЕЦ и най-вече гр.Стара Загора. Регистрирани са две обгазявания със сериозни екологични и социални последици.[6]

Едно от възможните решения на проблема със замърсената околна среда в България е свързано с многостепенното управление в Европейския съюз. В академичните среди вече има консенсус, че в трансграничните региони се прилагат практики на многостепенното управление. В този смисъл Програмата за трансгранично сътрудничество между Румъния и България след тяхното присъединяване към ЕС (1 януари 2007 г.) е първата, която е разработена съгласно принципите и изискванията на Структурните фондове, тъй като трансграничният регион придобива правото да получава редовна финансова помощ от Европейския фонд за регионално развитие. Също така това е първата програма, която разглежда трансграничния регион като общ регион, а не разделен между съседни държави. Предлаганата стратегия за сътрудничество е съгласуван и ефективен отговор на установените потребности, пречки и слабости на региона и възнамерява да бъде средството за неговото трансгранично социално и икономическо развитие. Тъкмо затова твърдим, че наличната програма, както и тази, която ще я последва за периода от 2014 до 2020 г., са предпоставка за прилагане на подхода за многостепенно управление с цел опазване на околната среда в Българо-румънския трансграничен регион, а именно – включване на местни, регионални, национални и общоевропейски политически институции и на гражданското общество. Като имаме предвид редица успешни практики в други европейски региони, е много по-вероятно да очакваме, че в резултат от прилагане на подхода нивото на сигурност с оглед на околната среда за гражданите на региона ще се повиши.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение можем да кажем, че в 21-ви век страните са изправени пред разнообразни заплахи и уязвимости. Характерът и източниците на различните заплахи за сигурността трансформират представата за сигурност. В много случаи актовете на заинтересованите страни също определят естеството на сигурността. Днес трябва да се мисли над три фактора, за да се разберат заплахите за сигурността, а именно: същността и постъпките на заинтересованите страни, обхвата на разнообразния контекст и политиките за превенция. Това са и трите аспекта на политиката, свързвана с опазване на околната среда. Субнационални, национални и наднационални институции имат правомощия да прилагат политики за околната среда, но ако гражданското общество не е готово да приеме тези политики, те няма да бъдат толкова ефективни. Гражданското общество има особено място, защото то е един от ключовите елементи на многостепенното управление в ЕС.

Настоящият доклад добави аргументи към тезата, че замърсената околна среда влияе негативно на сигурността на гражданите. В доклада бяха посочени примери на последиците от замърсяването на околната среда и бяха дискутирани предприетите от различни правителства политики, програми и стратегии за сигурност. Защитена беше тезата, че нововъзникващи европейски региони, каквито са трансграничните и транснационалните, могат да търсят решения на проблема „замърсена околна среда“, като се възползват от потенциала на многостепенното управление в ЕС и работят за координиране на усилията на политици и гражданско общество. Гражданите от Българо-румънския регион също могат да бъдат бенефициенти от прилагането на този подход.

ЛИТЕРАТУРА:

[1] Владимирова Л., *Теория на трансграничната екологична сигурност*, ВСУ „Черноризец Храбър“ Варна (2012): стр. 504-506

[2] Концепция за национална сигурност на Република България (Обн., ДВ, бр. 46 от 22.04.1998 г.)

[3] Наредба № 1 от 27.06.2005 г. за норми за допустими емисии на вредни вещества (замърсители), изпускани в атмосферата от обекти и дейности с неподвижни източници на емисии (Обн., ДВ, бр. 64 от 5.08.2005 г.)

[4] Наредба № 14 от 23.09.1997 г. за норми за пределно допустимите концентрации на вредни вещества в атмосферния въздух на населените места (Обн. ДВ. бр.88 от 3 Октомври 1997г., изм. ДВ. бр.46 от 18 Май 1999г., изм. ДВ. бр.8 от 22 Януари 2002г., изм. ДВ. бр.14 от 20 Февруари 2004г.)

[5] Стратегия за национална сигурност на Република България // http://www.mod.bg/bg/doc/strategicheski/20110319_strategia_za_nacionalna_sigurnost.pdf

[6] Тодорова М., Трансгранично сътрудничество и екологичната сигурност, Научни трудове на Русенски университет- 2013, том 52, серия 1.2, стр. 198-199

[7] AFP, Nations set up climate fund, The New Age, December 12, 2010, accessed on November 20, 2010 // <http://www.newagebd.com/2010/dec/12/front.html>

[8] Barr R., S. Fankhauser & K. Hamilton, Adaptation investments: a resource allocation framework, *Mitigation Adaptation Strategy Global Change* 15, (2010): 843-860.

[9] British Embassy Berlin, Beckett speech on climate change and security, October 24, 2006 // <http://www.britishembassy.de/en/news/items/061024.html>, accessed 19 Nov 2010.

[10] Brown O., A. Hammill and R. McLeman Climate change as the 'new' security threat: implications for Africa // <http://news.bbc.co.uk/2/hi/science/nature/3381425.html>

[11] Callendar S. G., The Composition of the Atmosphere through the Ages. *Meteorological Magazine* 74, (1999): 33-39.

[12] Hassan, S., Environmental Issues and Security in South Asia, ADELPHI Paper, no. 262, (Autumn 1991): 5-6

[13] Newman A., COP 16 reaches non-binding climate deal, UN rejoices, *New American*, December 11, 2010 // <http://www.thenewamerican.com/index.php/world-mainmenu-26/north-america-mainmenu-36/5479-cop16-reaches-non-binding-climate-deal-un-rejoices>

[14] Peter Wood, Cancun COP16: A 'six-pack' for long-term cooperative action, East Asia Forum, December 10, 2010//<http://www.eastasiaforum.org/2010/12/10/a-six-pack-for-long-term-cooperative-action>

[15] Weiss T., The Illusion of UN Security Council Reform, THE WASHINGTON QUARTERLY, AUTUMN 2003, //http://www.iripaz.org/listado_docs/naciones_unidas/Thomas%20G.%20Weiss%20The%20illusion%20of%20UNSecurity%20Council%20Reform.pdf

[16] Zinni A. Climate Change Worries Military Advisers, April 16, 2007// <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=9580815>

За контакти

доц. д-р Мими Корнажева, катедра „Европеистика и международни отношения“, Русенски университет „Ангел Кънчев“, тел. 082 888 656, e-mail: mkornazheva@uni-ruse.bg
маг. инж. Елица Бабанова, редовен докторант към катедра „Европеистика и международни отношения“, Русенски университет „Ангел Кънчев“, e-mail: ebabanova@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран